

Leonardo da Vinci.

De spanning tussen theorie & praktijk

BA/MA NIKI-zomercursus, Florence: 16-27 augustus 2022

Docent: Prof. Dr. Michael W. Kwakkelstein

E-Mail: kwakkelstein@nikiflorence.org

Locatie: Utrecht en NIKI Florence

Studielast: 168 uur / 6 ECTS

Onderwijsvorm: werkgroep

Kosten: €10 per persoon per overnachting (tarief geldig voor studenten die zijn ingeschreven bij een van de zes deelnemende universiteiten. Overige studenten: € 25 per nacht) Excl. Museumtickets, reis- en overige verblijfskosten.

Aanmeldingen voorzien van een overzicht van behaalde studieresultaten en motivatie **vóór 1 mei 2022** richten aan: kwakkelstein@nikiflorence.org

Cursusinhoud

In deze cursus wordt Leonardo da Vinci's werkwijze als tekenaar en schilder bestudeerd tegen de achtergrond van de traditionele Florentijnse werkplaatspraktijken en de regels die hij ten aanzien van het onderwijs in de teken- en schilderkunst heeft geschreven. De aandacht is daarbij gericht op het beantwoorden van de volgende vragen: waarom besteedde Leonardo het merendeel van zijn tijd aan schrijven; hoe verwierf en ordende hij zijn natuurwetenschappelijke kennis; hoe verhouden zijn denkbeelden omtrent goede schilderkunst zich tot de Italiaanse schilderkunst en zijn eigen praktijk als tekenaar en schilder. In 2019 leverde de internationale viering van het vijfhonderdste sterfjaar van Leonardo da Vinci een stroom aan deze kunstenaar gewijde publicaties op. De belangrijkste nieuwe inzichten ten aanzien van Leonardo's rol als schrijver, wetenschapper en schilder zullen in deze cursus aan bod komen.

Cursusdoelen

De cursus heeft twee belangrijke doelstellingen. Ten eerste de student vertrouwd maken met de atelierpraktijken en kunsttheoretische opvattingen van Leonardo da Vinci en inzicht bij te brengen in de aard en betekenis van de verhouding tussen zijn kunstpraktijk en denken over kunst, beschouwd in de context van bestaande (Florentijnse en Milanese) tradities. Ten tweede beoogt deze cursus de verwerving en verbetering van een aantal academische vaardigheden. Centraal hierbij staan het analyseren, interpreteren en kritisch benaderen van geschreven bronnen en literatuur, het in relatie brengen van het geschreven materiaal met dat wat in kunstwerken is uitgebeeld, het schrijven van wetenschappelijke teksten incl. kritisch apparaat, het mondeling presenteren van het eigen onderzoek, feedback geven en verwerken en het efficiënt gebruiken van de wetenschappelijke bibliotheken. Deze vaardigheden worden geoefend tijdens het gezamenlijk bespreken van de leesopdrachten (Reader), het schrijven van een paper en het geven van een presentatie (ca. 20 min.).

Programma

Introductiecollege in Utrecht (in mei of juni). Datum wordt begin mei bekend gemaakt

Dinsdag 16 augustus: Aankomst op het NIKI (aankomst in het weekend of op feestdag 15 augustus is niet mogelijk door afwezigheid van de staf)

Week 1:

- Dinsdag: (aankomst NIKI): 15:00-18:00 uur: college en verdeling onderwerpen en referaten.
- Woensdag: 9:00-13:00 uur: college. Middag (14:00 uur): tekstanalyse (Reader)
- Donderdag: 9:00-13:00 uur: college en tekstanalyse (Reader). Middag: Zelfstudie
- Vrijdag: 9:30: uur: bezoek Gallerie degli Uffizi. Middag: college en tekstanalyse (Reader).

Week 2:

- Maandag: 9:00-13:00 uur: college. Middag: zelfstudie
- Dinsdag: 9:00-17:30 uur: dagexcursie Vinci
- Woensdag: 9:00-13:00 uur: college. Middag: zelfstudie
- Donderdag: zelfstudie
- Vrijdag: zelfstudie. Middag (14:00 uur): presentaties
- Zaterdag: 10:00 uur: Vervolg presentaties en afsluiting

Toetsing

Van elke student wordt verwacht dat hij/zij:

1. Actief deelneemt (10 ptn)
2. een referaat houdt in Florence (40 ptn)
3. een paper schrijft n.a.v. een relevante onderzoeksvraag (50 ptn)

Actieve deelname: van de student wordt verwacht dat deze actief deelneemt aan de discussies die tijdens colleges en rondleidingen ter plaatse te berde worden gebracht, op basis van de te bestuderen literatuur.

Referaat

In de tweede week van het verblijf in Florence zal iedere student kort zijn/haar eigen onderzoek toelichten. In maximaal 20 minuten moet aan de orde komen: de onderzoeksvraag, een korte inhoudelijke schets van het probleem, onderzoeksaanpak (literatuurkeuze, stand van zaken, deelvragen), mogelijke problemen. Het referaat is een resultaat van eigen onderzoek, bestudeerde literatuur, aangeboden collegestof en waarneming ter plaatse.

Paper

Elke student schrijft een paper van 2500 (BA)/4000 (MA) woorden waarin hij/zij een van de hieronder genoemde vragen als uitgangspunt gebruikt voor het onderzoek. Betrek inzichten en beschouwingen die tijdens de cursus ter sprake kwamen in je paper en zorg ervoor dat je tekst voldoet aan de normen voor een wetenschappelijke tekst. Voeg enkel afbeeldingen toe die bijdragen tot het begrip en de duidelijkheid van je verhaal.

Een onderwerp kun je kiezen uit de keuzelijst of je kunt er zelf één aandragen. In de eerste week van het verblijf in Florence wordt het onderwerp definitief vastgesteld. Tijdens het verblijf wordt een begin gemaakt met het onderzoek. In de week van vertrek is er de mogelijkheid om specifieke vragen mondeling te bespreken. Tijdens dit spreekuur zal tevens een voorlopige indeling en bibliografie moeten worden overlegd. Na terugkeer in Nederland zal er zelfstandig verder worden gewerkt aan het paper.

Zoals eerder vermeld, in deze werkgroep staan de volgende vier vragen centraal:

- 1) hoe verhouden Leonardo's denkbeelden over goede schilderkunst zich tot zijn eigen praktijk als schilder?
- 2) hoe verhouden zijn opvattingen over de betekenis en het doel van de schilderkunst zich tot die van zijn tijdgenoten en directe voorgangers (kunsttheoretici en humanisten)?
- 3) Welke relatie bestaat er tussen Leonardo's denkbeelden over schilderkunst en de schilderkunst uit zijn tijd?
- 4) Wat is de invloed van Leonardo als leermeester in Milaan en Florence (in welke mate brachten zijn leerlingen zijn adviezen en regels in praktijk?)

Betrek inzichten en beschouwingen die tijdens de cursus ter sprake kwamen in je paper en zorg ervoor dat je tekst voldoet aan de normen voor een wetenschappelijke tekst. Voeg alleen afbeeldingen toe die bijdragen tot het begrip en de duidelijkheid van je verhaal.

De deadline voor inlevering van het paper is maandag 17 oktober 2022.

Het werkstuk wordt beoordeeld op de volgende aspecten:

1. formulering centrale vraagstelling
2. methode van onderzoek
3. kritische analyse gangbare interpretaties
4. antwoord centrale vraagstelling en eigen interpretatie
5. structuur en opbouw van de argumentatie
6. analyse visueel materiaal
7. taal (correcte spelling en taalgebruik)
8. notenapparaat en bibliografie

Aanwijzingen voor de in te inleveren opdracht:

1. De opdracht is getypt met een regelafstand van anderhalf, met letterformaat 12 en met zijmarges van 2,5 cm.
2. Zet je naam, studentnummer, email-adres en de naam van de cursus bovenaan elke opdracht.
3. Controleer vooraleer je inlevert. Print je document volledig uit en lees het op de harde kopij na op spel-, taal- en stijlfouten. Controleer of je alle onderdelen van de opdracht hebt gemaakt.
4. Voor het paper schrijf je een goed lopende en overzichtelijke tekst met een inleiding, hoofdtekst en besluit. Je gebruikt volzinnen en geen telegramstijl.
5. Alle opdrachten worden tijdig ingeleverd.

Literatuur

- Acidini, C., *Leonardo & Florence. Selected folios from the Codex Atlanticus*, Florence 2019
- Ames-Lewis, F., *The intellectual life of the Early Renaissance artist*, New Haven/London 2000
- Bambach, C. (ed.), *Leonardo da Vinci. Master Draftsman*. New Haven and London 2003
- Bambach, C., *Leonardo da Vinci Rediscovered*, 4 vols., New Haven and London 2019.
- Barone, J. (ed.), *Leonardo da Vinci. A Mind in Motion*, London 2019.
- Baxandall, M., *Giotto and the Orators: Humanist Observers of painting in Italy and the Discovery of Pictorial Composition 1350-1450*, Oxford 1971
- Borgo, F., Maffei, R., Nova, A. (eds), *Leonardo in Dialogue. The Artist and his Contemporaries*, Venice 2019.
- Capra, F., *Learning from Leonardo. Decoding the Notebooks of a Genius*, San Francisco 2013.
- Clayton, M., *Leonardo da Vinci. The Divine and the Grotesque*, London 2002.
- Clayton, M., *Leonardo da Vinci. A Life in Drawing*, London 2019
- Dalivalle, M., Kemp, M., Simon, R.B., *Leonardo's Salvator Mundi & The Collection of Leonardo in the Stuart Courts*, Oxford 2019.
- Fioriani, F., *The Shadow Drawing. How Science Taught Leonardo How to Paint*, New York 2020.
- Freedman, L., "Rilievo as an artistic term in Renaissance art theory", *Rinascimento*, N.F., 29, 1989, pp. 217-247.
- Galluzzi, P., (ed.); *Water as Microscope of Nature. Leonardo da Vinci's Codex Leicester*, Florence 2019.
- Delieuvin V. (ed.), *Saint Anne. Leonardo da Vinci's Ultimate Masterpiece*, Paris 2012.
- Gombrich, E.H. "The Leaven of criticism in Renaissance art" in E.H. Gombrich, *The Heritage of Apelles: Studies in the Art of the Renaissance*, Oxford 1976, pp. 111-131.
- Gombrich, E.H., "Leonardo on the Science of Painting: Towards a Commentary on the 'Trattato della Pittura'", in E.H. Gombrich, *New Light on Old Masters. Studies in the Art of the Renaissance IV*, London 1986 (orig. ed. 1982). Pp. 32-60.
- Isaacson, W., *Leonardo da Vinci*, New York 2017 (vert. Nederlands) Houten 2017)
- Keizer, J., *Leonardo's Paradox. Word and Image in the Making of Renaissance Culture*, London 2019.
- Kemp, M., "From 'Mimesis' to 'Fantasia': The Quattrocento Vocabulary of Creative Inspiration", *Viator*, 8 (1977), pp. 347-398.
- Kemp, M., "Leonardo da Vinci: Science and the Poetic Impulse", *Journal of the Royal Society of Arts*, 133 (1985), pp. 196-213 Reprinted in: Michael W. Cole, *Sixteenth-Century Italian Art*, Blackwell 2006, pp. 94-114.
- Kemp, M., *Behind the Picture. Art and Evidence in the Italian Renaissance*, New Haven and London 1997.
- Kemp, M., *Leonardo da Vinci. The Marvellous Works of Nature and Man*, Oxford 2006.
- Kemp, M. & Pallanti, G., *Mona Lisa. The People and the Painting*, Oxford 2017.
- Kwakkelstein, M.W., *Leonardo da Vinci as a Physiognomist. Theory and Drawing Practice*, Leiden 1994.
- Kwakkelstein, M.W., "Did Leonardo always practice what he preached? Discrepancies between Leonardo's didactic views on painting and his artistic practice", *Letteratura e arte* 9 (2011), pp. 107-136.
- Kwakkelstein, M.W., *Het wezen van de schilderkunst volgens Leonardo da Vinci. Over de verhouding tussen kunsttheorie en de praktijk van de schilder in de Renaissance*, Oratie, Utrecht 2011.

- Kwakkelstein, M.W., “Leonardo da Vinci’s Recurrent Use of Patterns of Individual Limbs, Stock Poses and Facial Stereotypes”, in: Ciulisova, I., (ed.), *Artistic Innovations and Cultural Zones*, Frankfurt am Main 2014, pp. 45-61.
- Kwakkelstein, M.W., “The Slow Impact of Leonardo da Vinci’s Ideas on Painting in Sforza Milan”, *Artibus et Historiae*, 77 (2018), pp. 77-98.
- Kwakkelstein, M.W. and Plomp, M., *Leonardo da Vinci. The Language of Faces*, Bussum 2018.
- Kwakkelstein, M.W. and Plomp, M., *Leonardo da Vinci. Sprekende Gezichten*, Bussum, 2018.
- Laurenza, D., *Leonardo da Vinci. The Codex Leicester*, Florence 2019.
- Lewis, B., *The Last Leonardo. The secret lives of the world’s most expensive painting*, London 2019.
- Marani, P., *Leonardo da Vinci. The Complete Paintings*, 2de ed., Milan 2019.
- Marani, P. And Fiorio, M.T., *Leonardo da Vinci 1452-1519. The Design of the World*, exhibition catalogue (Palazzo Reale, Milan), Milan 2015.
- Quiviger, F., *Leonardo da Vinci. Self, Art and Nature*, London 2019
- Syson L. and Keith, L., *Leonardo da Vinci. Painter at the Court of Milan*, exhibition catalogue (The National Gallery, London), London 2011.
- Vecce, C. (ed.), *Leonardo and his books. The library of the universal genius*, Florence 2019.

Primaire bronnen:

- Leonardo on Painting. An anthology of writings by Leonardo da Vinci*, Ed. Martin Kemp and Margaret Walker, Yale University Press and London 1989.
- Treatise on Painting [Codex Urbinas Latinus] By Leonardo da Vinci*. Translated and annotated by A. Philip McMahon, 2 vols., Princeton 1956.
- Leonardo da Vinci. Paragone. Verhandeling over de schilderkunst. Eerste boek*. Inleiding Robert Zwijnenberg, vertaling Wilfred Oranje, Amsterdam 1996.
- Leonardo da Vinci. Boek over de schilderkunst. Een selectie*. Met een voorwoord van Michael W. Kwakkelstein, Amsterdam 2018
- Leonardo da Vinci. Leonardo literair*, gekozen, vertaald en toegelicht door Patrick Lateur, Amsterdam 2019
- The Literary Works of Leonardo da Vinci. Compiled and edited from the original manuscripts*, J.P. Richter (ed.), 2 vols., London 1970 (3rd ed.).
- Leonardo da Vinci. Notebooks*. Selected by Irma Richter edited by Thereza Wells with a preface by Martin Kemp, Oxford 2008.
- E. MacCurdy, *The Notebooks of Leonardo da Vinci*, London 1939.
- C. Pedretti, *Leonardo da Vinci On painting. A Lost Book (Libro A)*, Berkeley/Los Angeles 1964.
- C. Pedretti, *The Literary Works of Leonardo da Vinci compiled and edited from the original manuscripts by Jean Paul Richter. Commentary*, 2 vols., Oxford 1977.